

Posebni pogoji za občinske matične knjižnice - osnova
za izgradnjo sodobne splošnoizobraževalne knjižnične
mreže v Sloveniji

/Miša Sepe/

Letos julija se je iztekel rok, ki ga je Zakon o knjižničarstvu v svojem 44.členu predvidel za novo imenovanje občinskih matičnih knjižnic. Matična in instruktorska služba NUK, ki ji novi zakon nalaga tudi pripravo strokovnih gradiv za Strokovni svet za knjižničarstvo je pripravila "Osnutek posebnih pogojev za občinske matične knjižnice" in krajšo analizo doseganja teh pogojev v SIK posameznih občin. O osnutku in o analizi smo se pogovorili z vodji SIK na šestih področnih posvetih, ki smo jih organizirali v juniju. Osnutek smo dopolnili na podlagi pri-pomb in mnenj vodji SIK, področne analize pa strnili v enoten pregled, ki bo, tako vsaj upamo, služil za podlago razpravi v Strokovnem svetu za knjižničarstvo SRS.

Izhodišča za pripravo osnutka "Posebni pogoji za občinske matične knjižnice!"

Pri pripravi osnutka smo v prvi vrsti upoštevali Zakon o knjižničarstvu¹, zlasti člene od 27. do 34. ki obravnavajo matične knjižnice, 29. člen, ki v grobem našteva pogoje za imenovanje matične knjižnice in 44. člen, ki določa rok in postopek za imenovanje občinskih matičnih knjižnic.

Pri podrobnejšem določanju pogojev iz 29.člena smo se oprli na Standarde v splošnoizobraževalnih knjižnicah Slovenije², ki so že prešli skozi strokovne razprave in za katere upravičeno domnevamo, da bodo jeseni dokončno sprejeti v Kulturni skupnosti Slovenije. Ker vemo, da so splošnoizobraževalne knjižnice v Sloveniji neenakomerno razvite, v posebnih pogojih ne predlagamo optimalnih ali najvišjih standardov, pač pa smo izbrali najnižje še strokovno sprejemljive standarde, ki sicer knjižnicam ne zagotavljajo pogojev za celotno izpolnjevanje nalog Zakona o knjižničarstvu, omogočajo pa vsaj osnovne pogoje za začetek matične dejavnosti, kot jo predpisuje zakon.

Doseganje posebnih pogojev smo preverjali na podlagi podatkov o delu SIK v letu 1982 (podatki iz leta 1983 še niso dostopni). Pri analizi upoštevamo vseh 6 mariborskih občin kot celoto, ker ima Maribor za vse občine eno splošnoizobraževalno knjižnico, pri Ljubljani obravnavamo vsako občino posebej, izračunali pa smo tudi skupne kazalce za Ljubljano kot celoto.

29.člen Zakona o knjižničarstvu določa za matične knjižnice tele posebne pogoje: "Za opravljanje matičnih dejavnosti je lahko določena knjižnica, ki ima dovolj usposobljenih strokovnih kadrov, obsežno in urejeno knjižnično gradivo in primerno tehnično opremo." V predlogu posebnih pogojev smo to zahtevo razdelili na tri skupine:

Knjižnični delavci

Knjižnično gradivo

Prostor in tehnična opremljenost knjižnic

Potreba o primernih prostorih sicer v 29.členu ni posebej navedena, je pa podana v 14.členu in velja torej za vsako knjižnico, ne le za matične. V posebne pogoje smo jo vključili zaradi tega, ker večina SIK v Sloveniji nima primernih prostorov niti za osnovno delo, premajhni in neprimerni prostori pa že vnaprej preprečujejo tako sodobno ureditev in organizacijo dela v knjižnicah, kot tudi vsakršno sodobno tehnično opremo.

1. Strokovni delavci

Standardi v splošnoizobraževalnih knjižnicah Slovenije navajajo v poglavju 8.2.:

"V SIK se za zaposlovanje knjižničarskih delavcev upoštevajo naslednji standardi:

- 1 strokovni in
- 1 tehnični knjižničarski delavec na 10.000 prebivalcev ali
- 1 strokovni delavec v standardnem razmerju na vsakih 10 - 12.000 izposojenih knjižnih enot ali
- 1 strokovni delavec na vsakih 6.000 enot žive knjižne zaloge.
- 1 strokovni delavec za specifični program dela z mladimi, če je na območju knjižnice najmanj 3.000 mladih do 15.leta starosti ali
- 1 strokovni delavec na 3.000 enot knjižničnega gradiva v posebni zbirki, če je frekvenca letnega obrata gradiva vsaj 2 enoti.

Poglavje 8.6 pa še določa:

"Upravni in tehnični delavci drugih profilov se v SIK zaposlujejo glede na potrebe, a največ v razmerju 1:3 napram strokovnim knjižničarskim delavcem.

Od vsega naštetega smo v osnutku posebnih pogojev predlagali najnižji možni standard: 2 knjižnična delavca na vsakih 10.000 prebivalcev v občini in en delavec za razvoj matične dejavnosti. Pri analizi doseženega stanja smo primerjali dejansko število knjižničnih delavcev v SIK s standardom 2 delavca na 10.000 prebivalcev. Rezultati so naslednji: 100% in več minimalnega standarda dosegaajo knjižnice 17

občin: Celje, Idrija, Izola, Kočevje, Koper, Kranj, Ljubljana-Center, Maribor (vse občine), Nova Gorica, Novo mesto, Postojna, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Tolmin, Trbovlje, Tržič in Vrhnika. Od tega je 8 knjižnic večjih regionalnih središč, katerih naloge presegajo občinske okvire in imajo včlanjenih tudi veliko občanov iz drugih občin (dnevna migracija).

80% - 100% minimalnega standarda dosegaajo knjižnice 11

občin: Ajdovščina, Hrastnik, Ilirska Bistrica, Jesenice, Litija, Ljubljana Moste-Polje, Murska Sobota, Piran, Ribnica, Sežana in Titovo Velenje. Tudi v tej skupini je ena knjižnica, ki ima širše naloge in deluje preko občinskih meja.

60% - 80% minimalnega standarda dosegaajo knjižnice 10

občin: Cerknica, Kamnik, Ljubljana-Bežigrad, Mozirje, Ptuj, Radovljica, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Škofja Loka in Zagorje. Tudi v tej skupini je ptujska knjižnica s širšimi nalogami.

40% - 60% minimalnega standarda dosegaajo knjižnice 11

občin: Brežice, Črnomelj, Gornja Radgona, Grosuplje, Laško, Lenart, Lendava, Ljubljana-Šiška, Ljubljana Vič-Rudnik, Ljutomer, Logatec, Šmarje pri Jelšah in Trebnje.

20% - 40% minimalnega standarda dosegaajo knjižnice 7 občin:

Domžale, Dravograd, Krško, Ormož, Radlje ob Dravi, Sevnica in Šentjur.

manj kot 20% minimalnega standarda pa dosegaata 2 občini:

Metlika, ki sploh nima rednega delavca, in Žalec, ki z enim delavcem v knjižnici dosega 13% minimalnega standarda.

Še enkrat moramo poudariti, da izpolnjevanje minimalnega standarda še nikakor ne zagotavlja normalnega dela in da je treba zlasti pri večjih SIK z razgibano dejavnostjo, z oddelkom za mladino, domoznansko zbirko in drugim, potrebe po delavcih izračunavati po vseh predloženih standardih. Ugotovitev, da tudi ta minimalni standard dosega v Sloveniji vsega le 17 občinskih knjižnic, je več kot porazna.

Knjižnično gradivo

Standardi v splošnoizobraževalnih knjižnicah Slovenije določajo temeljno knjižnično zalogo takole:

- 6.3. V svoji temeljni knjižnični zalogi naj ima SIK po-
prečno po 3 knjige na prebivalca
6.3.1. Najmanjša temeljna knjižnična zaloga mora znašati
najmanj po 1 knjigo na prebivalca.

Letni prirastek gradiva pa je določen takole:

- 6.4. V tekočem letu se kot poprečno doseženi standard pri-
rastka knjižničnega gradiva upošteva, kadar knjižnica
doseže (z nakupom, obveznim izvodom, darovi, zamenjavo,
odkupi KSS), dotok 200 knjig oziroma enot na 1.000 pre-
bivalcev.
6.4.1. Za čisti letni nakup novega knjižničnega gradiva se
upošteva standard najmanj 100 knjig na 1.000 prebi-
valcev.

V predlaganih posebnih pogojih za matične knjižnice smo uporabili dva sedanji situaciji prirejena kazalca: za temeljno knjižno zalogo smo predložili srednji standard 2 knjigi na prebivalca, za letni prirast pa polovični standard 100 knjig na 1.000 prebivalcev ali 1 nova knjiga na vsakih 10 prebivalcev. Primerjava teh meril s podatki iz leta 1982 nam pokaže takole sliko:

a) Temeljno knjižnično gradivo

100% in več od srednjega standarda dosegajo knjižnice v 14 občinah: Celje, Izola, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana-Center, Nova Gorica, Novo mesto, Piran, Postojna, Radovljica, Ravne na Koroškem in Vrhnika.

80% - 100% srednjega standarda dosegajo SIK v 6 občinah: Hrastnik, Kočevje, Lendava, Murska Sobota, Škofja Loka in Tržič. V to skupino se uvršča tudi Ljubljana kot celota.

60% - 80% srednjega standarda dosegajo SIK v 15 občinah: Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Kamnik, Lenart, Litija, Logatec, Maribor (vse občine), Ptuj, Sežana, Slovenske Konjice, Tolmin, Trbovlje, Titovo Velenje, Zagorje in Žalec.

40% - 60% srednjega standarda dosegajo SIK v 17 občinah: Brežice, Cerknica, Črnomelj, Domžale, Dravograd, Grosuplje, Laško, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Moste-Polje, Ljutomer, Metlika, Mozirje, Ormož, Ribnica, Slovenj Gradec, Šmarje pri Jelšah in Trebnje.

20% - 40% srednjega standarda dosegajo SIK v 8 občinah: Gornja Radgona, Krško, Ljubljana-Šiška, Ljubljana-Vič-Rudnik, Radlje ob Dravi, Sevnica, Slovenska Bistrica

in Šentjur. Pri tem je temeljna knjižnična zaloge celo pod minimalnim standardom 1 knjiga na prebivalca v naslednjih občinah, ki dosegaajo: Gornja Radgona (0,77), Krško (0,60), Ljubljana-Šiška (0,72), Ljubljana-Vič -Rudnik (0,61), Radlje ob Dravi (0,72), Sevnica (0,74), Slovenska Bistrica (0,80) in Šentjur (0,75) knjige na prebivalca.

b) Letni prirast knjižničnega gradiva

100% in več od polovičnega standarda dosegaajo SIK v 19 občinah, pri čemer so v letu 1982 kupile 1 knjigo na:

3 prebivalce	- Ljubljana-Center
4 "	- Ravne na Koroškem
5 prebivalcev	- Celje, Kranj, Nova Gorica
6 "	- Idrija, Koper, Trbovlje, Vrhnika
8 "	- Litija, Logatec, Mozirje, Postojna in Tržič
9 "	- Ajdovščina, Kamnik, Novo mesto in Škofja Loka
10 "	- Lendava

80% - 100% polovičnega standarda so dosegle SIK v 5 občinah, pri čemer so v letu 1982 kupile 1 knjigo na:

10 prebivalcev	- Tolmin
11 "	- Hrastnik, Kočevje, Lenart
12 "	- Piran

V to skupino sodi tudi Ljubljana kot celota, kjer so SIK kupile 1 novo knjigo na 11 prebivalcev.

60% - 80% od polovičnega standarda so dosegle SIK v 12 občinah, pri čemer so kupile 1 novo knjigo na:

13 prebivalcev	- Ormož, Ptuj, Titovo Velenje
14 "	- Izola, Ljubljana-Moste-Polje, Ljutomer, Murska Sobota
15 "	- Brežice, Radovljica
16 "	- Cerknica, Ilirska Bistrica, Šmarje pri Jelšah.

40% - 60% polovičnega standarda so dosegle SIK v 18 občinah, pri čemer so kupile 1 novo knjigo na:

17 prebivalcev	- Ljubljana-Bežigrad, Sežana in Žalec
18 "	- Črnomelj
19 "	- Maribor (vse občine)
20 "	- Jesenice, Slovenj Gradec, Šentjur
21 "	- Ljubljana-Šiška, Radlje ob Dravi, Slovenska Bistrica in Zagorje

22	prebivalcev	- Grosuplje in Slovenske Konjice
23	"	- Laško
24	"	- Domžale, Gornja Radgona, Trebnje

20% - 40% polovičnega standarda so dosegle SIK v 5 občinah, pri čemer so pridobile 1 novo knjigo na:

27	prebivalcev	- Ljubljana-Vič-Rudnik
34	"	- Metlika
37	"	- Krško
38	"	- Dravograd
49	"	- Ribnica

pod 20% standarda je dosegla SIK v Sevnici, ki je v obravnavanem letu nabavila 1 novo knjigo na 52 prebivalcev.

Dovolj veliko temeljno knjižnično zalogo ima torej le 14 SIK, dovolj velik prirast gradiva pa 19 SIK. Posebno skrb vzbujajo tiste knjižnice, ki ne samo, da imajo siromašno temeljno zalogo, pač pa imajo tudi zelo majhen prirast gradiva, kar ne vzbuja upanja, da bodo potrebno temeljno zalogo lahko v kratkem dosegle.

Prostor in tehnična opremljenost knjižnic

Problem prostorov za knjižnično dejavnost je v Sloveniji že vseskozi pereč. V občinah so se povojni le stežka odločili za investicije v kulturi, tam pa, kjer so za svoje občinske knjižnice le poskrbeli za prostore, so bili ti skoraj praviloma veliko premajhni, čeprav ponekod lepi in sodobno urejeni. Tudi tehnična opremljenost knjižnic je v glavnem šibka, saj sodobne bibliotekarske tehnologije v SIK tako rekoč nimamo. Za prikaz sedanjega stanja knjižničnih prostorov smo primerjali le število kvadratnih metrov, ki jih imajo knjižnice sedaj na voljo, z ustreznimi standardi, kar lahko ponudi splošno informacijo in izhodišče za kasnejšo podrobnejšo raziskavo.

Standardi v splošnoizobraževalnih knjižnicah Slovenije predpisujejo v poglavju 4 Knjižnična zgradba in notranja prostorska razmerja med drugim tudi:

4.2. V SIK naj se upoštevajo naslednja prostorska razmerja:

4.2.1. Na vsakih 1.000 knjižnih enot

- 15 m² prostora za območje izposoje na dom
- 10 m² " za referenčno območje
- 7 m² " za prosto dostopna skladišča ter skladišča potujoče knjižnice
- 5,5 m² " za zaprta knjižna skladišča

4.2.4. Poprečne skupne prostorske površine se lahko izračunavajo tudi na 1.000 prebivalcev:

- od 1.000 - 5.000 prebivalcev	50 m ²
- od 5.000 - 10.000 "	45 "
- od 10.000 - 20.000 "	42 "
- od 20.000 - 35.000 "	39 "
- od 35.000 - 60.000 "	35 "
- od 60.000 - 100.000 "	31 "
- nad 100.000 "	28 "

- V te skupne prostorske površine za knjižnično zgradbo niso vključeni večnamenski prostori za knjižnične dejavnosti, npr. razstavniki prostori, dvorane za kulturne prireditve v zvezi s knjigo ipd.

4.2.5. Pri gradnji samostojnih knjižničnih zgradb je potrebno posvetiti ustrezno pozornost strokovnim, upravnim in tehničnim službam, ureditvi garderobnih prostorov, sanitarij in komunikacijskih površin. Za te prostore se računa 20% pribitka k površinam izposojevalnih območji.

V naši primerjavi smo zaradi preglednosti uporabili dve merili za izračunavanje potrebne površine knjižničnih prostorov: 15 m² na vsakih 1.000 knjižničnih enot in izračun iz točke 4.2.4. glede na število prebivalcev. Tako izračunani podatki so le približni, vendar upamo, da so za ilustracijo položaja dovolj primerni.

Glede na število prebivalcev so v letu 1982 dosegale standard:

100% in več knjižnice v 5 občinah:

Celje, Ljubljana-Center, Postojna, Ravne na Koroškem in Tolmin. Od teh knjižnic kar tri po svojem delovanju presegajo občinski okvir.

80% - 100% dosejata le knjižnici 2 občin, obe sta z delom dejavnosti namenjeni tudi širšemu območju.

Koper, Kranj

60% - 80% dosegajo knjižnice v 5 občinah:

Iđrija, Radovljica, Trbovlje, Titovo Velenje in Vrhnika.

40% - 60% standarda dosegajo knjižnice v 7 občinah, tudi od teh sta dve namenjeni širšemu območju.

Brežice, Laško, Mozirje, Novo mesto, Ptuj, Slovenske Konjice in Tržič.

20% - 40% standarda so v obravnavanem obdobju dosegle SIK 29 občin:

Ajdovščina, Črnomelj, Grosuplje, Hrastnik, Ilirska Bistrica, Izola, Jesenice, Kamnik, Kočevje, Lenart, Lendava, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Moste-Polje, Ljutomer, Logatec, Maribor, (vse občine), Metlika, Murska Sobota, Nova

Gorica, Piran, Radlje ob Dravi, Ribnica, Sežana, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Škofja Loka, Šmarje pri Jelšah, Trebnje in Zagorje. V to skupino spada tudi Ljubljana v celoti.

Od konca leta 1982 so dobile nove prostore 4 od naštetih knjižnic.

pod 20% standarda dosega SIK v 12. občinah:

Cerknica (18%), Domžale (16%), Dravograd (15%), Gornja Radgona (10%), Krško (14%), Litija (15%), Ljubljana-Šiška (9%), Ljubljana-Vič-Rudnika (5%), Ormož (8%), Sevnica (5%), Šentjur (19%) in Žalec (16%).

Po standardu izračunanem za obstoječe knjižnično gradivo dosega:

100% in več 9 SIK iz občin:

Brežice, Laško, Mozirje, Postojna, Šmarje pri Jelšah, Tolmin, Trbovlje, Velenje in Vrhnika. Vendar od teh le knjižnici v Postojni in na Vrhniki dosega normativ 2 knjigi na prebivalca.

80% - 100% standarda dosega 8 knjižnic iz občin:

Ljubljana-Moste-Polje, Metlika, Radlje ob Dravi, Radovljica, Ribnica, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice. Od teh le Radovljica dosega standard 2 knjigi na prebivalca.

60% - 80% standarda dosega 9 knjižnic iz občin:

Celje, Grosuplje, Krško, Lendava, Ptuj, Ravne na Koroškem, Šentjur, Trebnje in Tržič. V tej skupini so tri knjižnice, ki dosega 2 knjigi na prebivalca v občini, SIK iz Celja, Ravne na Koroškem in Ptuj, pa imajo velik del gradiva postavljenega v zaprtih skladiščih, zato je primanjkljaj prostora v resnici manjši.

40% - 60% standarda dosega SIK iz 20 občin:

Cerknica, Črnomelj, Dravograd, Idrija, Ilirska Bistrica, Kamnik, Kočevje, Koper, Kranj, Lenart, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Center, Ljutomer, Logatec, Maribor (Vse občine), Murska Sobota, Piran, Sežana, Škofja Loka in Zagorje.

V tej skupini je 5 knjižnic, ki imajo 2 knjigi na prebivalca, je pa tudi več knjižnic, ki imajo znaten del gradiva postavljen v zaprtih skladiščih. V to skupino spada tudi Ljubljana kot celota.

20% - 40% standarda dosega SIK v 13 občinah:

Ajdovščina, Domžale, Gornja Radgona, Hrastnik, Izola, Jesenice, Litija, Ljubljana-Šiška, Nova Gorica, Novo mesto, Ormož, Sevnica in Žalec. V tej skupini so le tri SIK, ki dosega 2 knjigi na prebivalca v občini, 2 knjižnici pa imata velik del gradiva postavljen v skladiščih.

pod 20% standarda dosega le SIK občine Ljubljana-Vič
-Rudnik. Ta dosega le 18% standarda za postavitev obsto-
ječega gradiva, čeprav je njena temeljna knjižna zaloga
le 30% od srednjega standarda.

Večino slovenskih SIK torej pesti veliko pomanjkanje pro-
stora, saj ima osnovno površino potrebno glede na število
prebivalcev le 5 SIK, dovolj prostora za postavitev ob-
stoječega gradiva (2/3 ali 66%) pa vsega 20 SIK.

Povzetek

Če še enkrat pregledamo rezultate primerjav posameznih po-
gojev, ugotovimo, da ima minimalno potrebno število knjiž-
ničnih delavcev 17 SIK, zadostno temeljno gradivo 14 SIK,
dovolj veliko letno nabavo 19 SIK, dovolj prostorov glede
na število prebivalstva v občini 5 SIK in vsaj 2/3 potreb-
nega prostora za obstoječe gradivo 20 SIK.

Vseh 5 predlaganih pogojev izpolnjuje le Knjižnica Bena
Župančiča v Postojni, po 4 pogoje pa izpolnjujejo:

Knjižnica Edvarda Kardelja v Celju

- tej manjka prostor za obstoječe gradivo, ki ga je
veliko več kot zahteva predlagani standard.

Knjižnica Otona Župančiča v Ljubljani

- ima premalo prostora za obstoječe gradivo

Osrednja Koroška knjižnica Franca Sušnika na Ravnah na
Koroškem

- ima premalo prostora za obstoječe gradivo

Občinska matična knjižnica na Vrhniki

- ima nekoliko premalo prostora glede na število prebivalcev.

Po tri od petih pogojev izpolnjuje 7 SIK:

Mestna knjižnica in čitalnica Idrija

- ima premalo prostora

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru

- ima premalo prostora

Osrednja knjižnica občine Kranj

- ima premalo prostora

Goriška knjižnica Franceta Bevka v Novi Gorici

- ima premalo prostora

Študijska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu

- ima premalo prostora

Knjižnica Cirila Kosmača v Tolminu

- nima dovolj temeljnega gradiva, imela pa je tudi premajhen letni prirast

Knjižnica Toneta Seliškarja v Trbovljah

- nima dovolj temeljnega gradiva, ima pa tudi premalo prostora glede na število prebivalstva

Vse druge SIK za predlaganimi minimalnimi pogoji precej zaostajajo. Spričo tako slabega stanja SIK, se kot najbolj preprosti ponujata dve nasprotni rešitvi problema: lahko bi še bolj zmanjšali posebne pogoje, ali pa bi pač predlagali za imenovanje samo pet matičnih knjižnic.

Vsakršno zmanjševanje pogojev za matično dejavnost bi bilo strokovno neopravičljivo. Naloge slovenskega splošnoizobraževalnega knjižničarstva so v Zakonu o knjižničarstvu jasno začrtane in take, kot jih naši delovni ljudje danes potrebujejo. Osnovne pogoje za izpolnjevanje teh nalog smo z vso strokovno odgovornostjo določili v Standardih splošnoizobraževalnih knjižnic v Sloveniji, ki so preverjeni tudi po samoupravni poti. V predlogu za posebne pogoje smo, kot je pojasnjeno že uvodoma, od standardov izbrali le najosnovnejše in najnižje, ki še omogočajo vsaj začetek razvoja te veje knjižnične dejavnosti v komplementarni del sodobnega knjižnično-informacijskega sistema. Samo imenovanje matičnih knjižnic, ne da bi jim prej zagotovili vsaj osnovne pogoje za delo, bi razvoj sistema le zavrlo. Podobne napake so bile v nekaterih občinah storjene ob uresničevanju prvega Zakona o knjižnicah (1961), in se dejavnosti in občanom omenjenih občin maščujejo še danes. Če primerjamo poročilo o matičnih knjižnicah, ki ga je leta 1964 podal v svojem članku Maks Veselko³, lahko vidimo, da so knjižnice tistih občin, ki so takrat izpolnile le črko zakona, izdale odločbo o matičnosti, za razvoj knjižnice pa niso ničesar storile, še danes med najslabše razvitemi v republiki. Navsezadnje je vse prej kot v smislu stabilizacije, če puščamo životariti knjižnice, ki nimajo niti najosnovnejših pogojev za normalno delo, svojih nalog ne izpolnjujejo, pa vendarle trošijo določena finančna sredstva.

Če torej ne znižamo pogojev za matično knjižnico, bi lahko predlagali v tem trenutku za to dejavnost največ 5 knjižnic. Tudi taka rešitev ni dobra. Že zakon sam izrecno zahteva, da se organizira matična dejavnost za vse občine,

z možnostjo, da posamezna knjižnica prevzame dejavnost za več občin, nikakor pa ni mogoče predvideti, da bi vso matično dejavnost v republiki moglo prevzeti 5 knjižnic, ki pogoje izpolnjujejo. Predvsem so to razen knjižnice Edvarda Kardelja v Celju razmeroma majhne knjižnice (Postojna 7 delavcev, Ravne na Koroškem 7 delavcev, Vrhnika 6 delavcev), ki bi bile najbrž sposobne začasno prevzeti matično dejavnost za kakšno manjšo sosednjo občino, več pa ne. Poseben primer je Knjižnica Otona Župančiča v Ljubljani, ta dosega in presega vse pogoje le v primeru, ko jih preračunavamo na število prebivalcev občine Ljubljana-Center, če pa vzamemo vseh 5 ljubljanskih občin kot celoto, kar je edino ustrezno, ugotovimo, da Ljubljana posebnih pogojev ne dosega (le 85% temeljnega gradiva, 84% potrebnega letnega prirasta, 39% oziroma 42% potrebnega prostora).

Poleg tega moramo opozoriti na veliko željo posameznih občin, da bi imele svojo matično knjižnico. Na področnih posvetih z vodji SIK, so ti v večini primerov poročali, da so v občinah za matično dejavnost zelo zainteresirani in da so pripravljeni v naslednjem srednjeročnem obdobju zagotoviti pospešeni razvoj SIK. Prav zaradi teh prizadevanj, ki so nedvomno pozitivna in vzbujajo upanje, da bodo vsaj v nekaterih občinah presegli malomaren odnos do knjižničarske dejavnosti, predlagamo tretjo - začasno možnost razrešitve nastalega problema: ta možnost je, pomakniti rok za izpolnitev standardov v leto 1990.

Prav zato, da bi vsem tistim občinam, ki želijo imeti svojo matično knjižnico, to tudi realno omogočili, smo vse tiste pogoje, ki zahtevajo večletna vlaganja sredstev postavili na konec prihodnjega srednjeročnega obdobja. To so: strokovni delavci, temeljno knjižnično gradivo in prostori. V predlogu posebnih pogojev smo, za zagotavljanje postopnega razvoja knjižnic v naslednjem srednjeročnem obdobju, postavili tudi zahtevo, naj v občinah sprejmejo konkretne načrte, za doseganje teh pogojev, in pa predlog, da se knjižnice, ki imajo srednjeročne načrte razvoja, imenujejo za matične pogojno do leta 1990, ko se bo njihova stopnja razvitosti znova preverjala.

Na ta način, bi lahko Strokovni svet za knjižničarstvo že sedaj predlagal za matične SIK 6. občin, 41 občin ima velike možnosti, da doseže pogoje do leta 1990, 14 občin pa ima knjižničarsko dejavnost tako slabo razvito, da bodo za izpolnitev posebnih pogojev najbrž rabili več kot 5 let.

Ob načrtovanju razvoja mreže občinskih matičnih knjižnic, bi morali razrešiti še dve pomembni vprašanji:

Razvoj splošnoizobraževalne knjižnične mreže v naših največjih mestih v Ljubljani in Mariboru. V vsakem od obeh mest bi se morali tako bibliotekarski delavci, kot tudi mestne in občinske kulturne skupnosti in drugi dejavniki, čimprej dogovoriti o načrtu razvoja in sicer tako, da bi obe mesti kot celoti razvili splošnoizobraževalno knjižničarstvo vsaj do minimalnih standardov, pri tem pa bi se morale razvijati predvsem knjižnice in knjižnične enote obrobni občini. Mednarodno načelo, da ima vsak občan pravico dobiti osnovno informacijo vsaj v svoji občini, če že ne v svoji krajevni skupnosti, je še vseskozi v veljavi, le da prav v mestih na to načelo vse preradi pozabljamo.

Drugo vprašanje je vprašanje naših najmanjših občin. Nobena dvoma ni, da tudi občine, ki imajo manj kot 10.000 prebivalcev, potrebujejo dobro splošnoizobraževalno knjižnico, morda bi se pa morali pogovoriti o tem ali naj tudi te občine razvijajo svojo matičnost, ali naj se za njo povežejo s sosednjimi večjimi občinami.

-
1. Zakon o knjižničarstvu. Uradni list SRS, št. 27., 23.7.82, str. 1747 - 1752.
  2. Predlog normativov in standardov za splošnoizobraževalne knjižnice. Poročevalec kulturne skupnosti Slovenije, št.20, leto IV, 10.4.1985, str. 2-10.
  3. Veselko, Maks: Matične knjižnice centri za razvoj knjižničarstva v občini. Knjižnica, Letnik VIII, Ljubljana 1964, št. 3-4, str. 87-95.

Št.	O b č i n a	Prebivalci	Strok. del. %	Temeljno gradivo %	Prirast %	Prostor na preb. %	Prostor za grad. %
1.	Ajdovščina	22.500	88	74	109	20	35
2.	Brežice	25.400	59	53	64	44	108
3.	Celje	66.400	240	214	174	129	62
4.	Cerknica	14.800	67	57	60	18	45
5.	Črnomelj	17.600	56	51	53	20	56
6.	Domžale	40.200	24	54	41	16	35
7.	Dravograd	8.000	31	43	26	15	58
8.	Gor.Radgona	21.000	47	39	41	10	34
9.	Grosuplje	25.800	58	55	44	28	68
10.	Hrastnik	11.100	90	85	87	23	38
11.	Idrija	17.300	144	147	157	62	59
12.	Ilirska Bistrica	15.200	98	74	61	31	58
13.	Izola	12.500	120	112	68	28	35
14.	Jesenice	30.400	82	113	48	34	39
15.	Kamnik	26.500	75	78	107	27	46
16.	Kočevje	18.500	108	91	89	31	49
17.	Koper	43.100	208	198	157	96	56
18.	Kranj	67.400	185	174	175	93	55
19.	Krško	28.400	35	30	26	14	62
20.	Laško	18.900	52	46	42	41	125
21.	Lenart	16.800	59	68	90	28	59
22.	Lendava	27.000	55	83	100	39	61
23.	Litija	17.700	84	63	115	15	34
	LJUBLJANA	325.800	137	85	84	39	42
24.	Bežigrad	60.700	74	44	56	22	50
25.	Center	33.600	699	461	322	150	42
26.	Moste	68.200	98	43	67	37	87
27.	Šiška	85.000	47	36	45	9	27
28.	Vič	78.300	57	30	36	5	18

Št	O b č i n a	Prebivalci	Strok. del. %	Temeljno gradivo %	Prirast %	Prostor na preb. %	Prostor za grad. %
29.	Ljutomer	18.300	52	59	70	23	55
30.	Logatec	8.500	58	79	122	27	51
31.	Maribor	187.000	100	71	52	37	54
32.	Metlika	8.200	0	55	29	35	95
33.	Mozirje	15.800	63	55	117	49	123
34.	Murska Sobota	65.500	91	88	67	34	40
35.	Nova Gorica	57.700	175	125	169	35	32
36.	Novo mesto	56.500	115	160	107	40	29
37.	Ormož	18.000	27	40	72	8	29
38.	Piran	15.900	94	110	81	37	46
39.	Postojna	20.000	173	110	121	101	119
40.	Ptuj	68.000	65	78	72	49	65
41.	Radlje	17.100	29	36	46	24	94
42.	Radovljica	32.400	77	101	63	63	80
43.	Ravne na Kor.	26.600	131	286	214	135	61
44.	Ribnica	12.400	80	50	20	28	80
45.	Sevnica	19.000	26	37	18	5	21
46.	Sežana	23.800	84	76	56	24	50
47.	Slov.Građec	19.600	102	55	48	36	92
48.	Slov.Bistrica	32.400	61	39	46	28	94
49.	Slov.Konjice	20.800	72	60	43	43	93
50.	Šentjur	18.800	26	37	49	19	70
51.	Škofja Loka	35.600	70	86	109	37	50
52.	Šmarje	31.300	31	40	62	36	117
53.	Titovo Velenje	38.900	89	61	74	66	125
54.	Tolmin	21.200	117	79	91	135	221
55.	Trbovlje	18.800	132	64	159	60	131
56.	Trebnje	17.200	56	58	41	32	74
57.	Tržič	14.000	142	94	111	65	44
58.	Vrhnika	18.000	166	106	161	79	104
59.	Zagorje	16.500	60	69	46	24	49
60.	Žalec	36.700	13	66	56	16	28

Področni posveti splošnoizobraževalnih knjižnic

Ker so postali področni posveti SIK sedaj že tradicionalna oblika sodelovanja med republiško matično službo in vodji SIK, smo jih organizirali tudi letos. Od 5. do 25.6.1984 so se vodje SIK in delavci NUK sestali na 6. področnih posvetih: v Mariboru, v Kopru, v Trebnjem, v Titovem Velenju v Ljubljani in v Kranju. Vsi posveti so obravnavali ista vprašanja, ki so za SIK letos posebno pomembna in so bila zajeta v takle dnevni red:

1. Posebni pogoji za matično knjižnico
2. Razdelitev matičnih nalog na posameznih področjih; priprava predloga za imenovanje matičnih knjižnic, ki ga bo obravnaval Strokovni svet za knjižničarstvo SR Slovenije
3. Sodelovanje med občinami, predlogi za naslednje srednjeročno obdobje
4. Razno

Udeležba na posvetih je bila zelo dobra, saj so se posvetov udeležili predstavniki knjižnic iz 56. občin, ki so vsi zavzeto sodelovali v razpravi. Kljub istemu dnevnemu redu razprava na posameznih področjih ni potekala povsem enako, zato objavljamo kratke zapise z vseh posvetov, ker menimo, da bo za knjižnice zanimiv pregled nad celoto. Ker poročila knjižnic o poteku akcije "Več knjig v knjižnice" niso zajeta v zapiske, objavljamo povzetek poročil, kot smo ga pripravili za Svet za kulturo SZDL Slovenije.

Z a p i s n i k

s 1.področnega posveta vodij splošnoizobraževalnih knjižnic dne 5.6.1984 ob 9,30 v prostorih Mariborske knjižnice.

Posveta so se udeležili vabljeni vodje knjižnic oz.njihovi namestniki iz naslednjih občin: Ormož (prisotna tudi predstavnica občinske kulturne skupnosti), Maribor, Murska Sobota, Lendava, Radlje, Dravograd, Gornja Radgona, Slovenska Bistrica, Ljutomer, Ptuj. Iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani pa so bili prisotni M.Šircelj, A.Korže-Strajnar, M.Sepe in I.Marinko.

Odsoten je bil predstavnik knjižnice iz Lenarta.